Przedmowa

Żydowskie badania nad Jezusem, którym poświęcona jest niniejsza książka, nie są zjawiskiem oczywistym. Skąd to żydowskie zainteresowanie Jezusem? Na pierwszy rzut oka ktoś mógłby przypuszczać, że badania nad Jezusem z żydowskiej perspektywy niekoniecznie obiecują sukces. Jak ujął to brytyjski rabin Jonathan Magonet: „Odpowiedź na pytanie kim był, czy mógł być Jezus, tak naprawdę interesuje niewielu Żydów. Albo, ujmując rzecz dokładniej, dla większości Żydów nie ma to żadnego znaczenia"[1].

Niniejsza książka próbuje uczciwie pokazać Jezusa z Nazaretu w jego żydowskim otoczeniu oraz pokazać, jak Żydzi postrzegali go przez wieki. Nie trzeba dodawać, że bezstronne przedstawienie Jezusa przez Żydów jest zadaniem trudnym. Jego wpływ na historię okazał się dramatycznym zagrożeniem nie tylko dla judaizmu jako całości, ale też nade wszystko dla każdego Żyda osobiście. Wieki prześladowań, ucisku, przesiedleń i wykluczenia w imię Jezusa głęboko odcisnęły się w pamięci ludu, którego losy na „chrześcijańskim Zachodzie" z całą pewnością nie były łatwe. Uświadomienie sobie tego prowadzi jednak do pytania, czy żydowscy naukowcy mogą angażować się w głęboką dyskusję o Jezusie jako osobie, jeśli

[1] Jonathan Magonet, *Talking to the Other: Jewish Interfaith Dialogue with Christians and Muslims*, I.B. Tauris, London 2003, s. 125.

weźmiemy pod uwagę ich problem z chrześcijaństwem jako konkurencyjną religią.

Ponieważ w tych dniach wspominamy z żalem Amosa Oza, izraelskiego pisarza, który zmarł 28 grudnia 2018 r., należy zauważyć, że jego powieść pod tytułem *Judasz*[2] jest jednym z najbardziej uderzających aktualnych przykładów pojmowania Jezusa przez Żydów. Amos Oz był wnukiem brata Josefa Klausnera, jednego z pionierów współczesnych żydowskich badań nad Jezusem. Dzięki wpływowi Klausnera od najmłodszych lat stosunek Amosa do Jezusa pozbawiony był jakichkolwiek zahamowań. W 2016 r. w jednym z wywiadów pisarz powiedział: „Jezus był fantastycznym Żydem. Wielkim mówcą prowadzącym debaty, który stawiał wiele rzeczy na głowie. Kocham Jezusa za Jego skrytą anarchię"[3].

Główny bohater powieści Oza, Szmuel Asz, nie jest w stanie dokończyć swojej pracy magisterskiej zatytułowanej *Jezus w oczach Żydów*, zatem w dalszej części książki pisarz omawia żydowskie poszukiwania historycznego Jezusa. Posługując się zarówno perspektywą teologiczną, jak i literacką, Amos Oz buduje most łączący dziewiętnastowieczne żydowskie pojmowanie Jezusa ze spojrzeniem z perspektywy XXI w. Moją książkę można odczytać jako jeszcze jedną próbę szczegółowego wprowadzenia czytelnika w patrzenie na Nazarejczyka z żydowskiego punktu widzenia. Starałem się pokazać, że celem żydowskich badań nad Jezusem w XIX w. było umieszczenie kwestii żydowskiej wewnątrz zdominowanej przez chrześcijaństwo kultury Zachodu. W ich konsekwencji Żydzi

---

[2] Wydanie polskie: Amos Oz, *Judasz*, przeł. Leszek Kwiatkowski, Rebis, Poznań 2015.

[3] Tekst polski cytowany za http://niedziela.pl/artykul/14695/Amos-Oz-Kocham-Jezusa-za-jego-skryta, dostęp 14.01.2018.

w XXI w. mogą się czuć swobodnie, odnosząc się do Jezusa jako Żyda.

Ta książka nie mogłaby powstać, gdybym nie poświęcił dwudziestu pięciu lat pracy naukowej chrześcijaństwu oglądanemu z perspektywy żydowskiej. Składam szczególne podziękowania członkom wydziału, którzy przyjęli mnie z szacunkiem i byli dla mnie inspiracją w latach 1983-1986, kiedy byłem żydowskim studentem goszczącym (*guest student*) na Wydziale Teologii Ewangelickiej Uniwersytetu Monachijskiego oraz w Wyższej Szkole Filozoficznej Jezuitów. Praca, którą pisałem pod kierunkiem Christopha Schwöbela w Kings College w Londynie[4], czerpała z wiedzy i doświadczeń zdobytych w tym okresie. Te umiejętności okazały się cenne w latach, w których pełniłem funkcję rabina; ukształtowało je także zainteresowanie, jakim darzą judaizm rozmaite wspólnoty chrześcijańskie.

Te doświadczenia pogłębiły się podczas pracy w komitecie zajmującym się dialogiem żydowsko-chrześcijańskim w ramach Komitetu Centralnego Katolików Niemieckich. Ponadto, uzupełniłem te różnorodne doświadczenia przekonaniem, że wiedza zdobyta w ramach żydowsko-chrześcijańskiego dialogu musi być przekazywana każdemu pokoleniu od nowa. Jestem wdzięczny za możliwość spotkania osobiście wybitnych żydowskich filozofów religii, takich jak Schalom Ben-Chorin, Ernst Ludwig Ehrlich oraz Pinchas Lapide. Czuję się zobowiązany do nieustannego przypominania odkryć poprzednich pokoleń żydowskich myślicieli, po to by utrwalić sposoby wzajemnego rozumienia się Żydów i chrześcijan. Niniejsza książka jest próbą zrealizowania tej misji, którą Polska Rada Chrześcijan i Żydów doceniła, przyznając mi tytuł Człowieka Pojednania za rok 2017. Jej dedykowana jest ta książka.

---

[4] Walter Homolka, *Jewish Identity in Modern Times: Leo Baeck and German Protestantism*, Berghahn Books, Providence, RI 1995.

Odczuwam szczególną wdzięczność wobec księdza dra hab. Andrzeja Pryby, prodziekana Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, za inicjatywę przetłumaczenia angielskiego oryginału na język polski. Jestem zaszczycony tym wyrazem szacunku dla mojej pracy. Słowa podziękowania należą się także Wydawnictwu Naukowemu Uniwersytetu za wydanie książki. Nie byłoby to możliwe bez ogromnego wysiłku, jaki Agata Jankowiak włożyła w przekład oryginału. Tłumaczenie to zawsze wysiłek twórczy i chciałbym wyrazić ogromną wdzięczność za jej pracę. Chcę także przekazać szczególne podziękowania dla Hartmuta Bomhoffa i rabina Wojciechowskiego, których wszechstronna pomoc umożliwiła powstanie tej książki w jej obecnym kształcie oraz dla Martina Kujawy za koordynację polskiego wydania.

Na koniec podziękowania należą się National Gallery of London za pozwolenie na wykorzystanie na okładce jednego z najsłynniejszych obrazów Gerrita van Honthorsta (1592--1656) *Chrystus przed Kajfaszem*. Honthorst namalował to płótno w Rzymie ok. 1617 r.; widać na nim ogromny wpływ Caravaggia. Wzrok patrzącego skupia się na płomieniu świecy w centrum kompozycji oraz ramieniu i uniesionym palcu Kajfasza obok niego. Księga na stole przed najwyższym kapłanem zawiera przepisy Prawa Mojżeszowego. Temat obrazu to relacja między Jezusem-Żydem a jego przesłaniem w żydowskim kontekście.

rabin Walter Homolka, PhD, DHL